

DEVELOPMENT OF PILGRIMAGE TOURISM IN UZBEKISTAN**G.P. Gulyamova***Associate Professor**International Islamic Academy**Tashkent, Uzbekistan***F. Abdusalomova***Student**International Islamic Academy**Tashkent, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: religious tourism, pilgrim tourism, religious excursion tourism, tourist infrastructure, the concept of tourism development, conscientious standard.

Received: 02.06.22**Accepted:** 04.06.22**Published:** 06.06.22

Abstract: The article examines the development of pilgrim tourism in Uzbekistan, factors and opportunities that affect it. Various approaches to the definition of the concepts of religious tourism, pilgrim tourism, Islamic tourism are analyzed. The achievements in the development of pilgrim tourism in the country are analyzed and the tasks that need to be solved are highlighted.

ЎЗБЕКИСТОНДА ЗИЁРАТ ТУРИЗМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ**Г.П. Гулямова***Доцент**Халқаро ислом академияси**Тошкент, Ўзбекистон***Ф. Абдусаломова***Талаба**Халқаро ислом академияси**Тошкент, Ўзбекистон***МАҚОЛА ҲАҚИДА**

Калит сўзлар: диний туризм, зиёрат туризми, диний-экскурсия туризми, туризм инфратузилмаси, туризмни ривожлантириш концепцияси, ҳалол стандарт.

Аннотация: Мақолада Ўзбекистон зиёрат туризми ривожланишининг асосий йўналишлари, унга таъсир этувчи омиллар ва имкониятлар кўрсатиб берилган. Шунингдек, диний туризм ва унинг тузилиши, турли муаллифлар томонидан диний туризм, зиёрат туризми, ислом туризми каби тушунчаларга

берилган таърифлар таҳлил этилган.
Мамлакатда зиёрат туризмини
ривожлантиришда эришилган ютуқлар
таҳлил этилган ҳамда ҳал этилиши керак
бўлган вазифалар ёритилган.

РАЗВИТИЕ ПАЛОМНИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ

Г.П. Гулямова

Доцент

Международная исламская академия

Ташкент, Узбекистан

Ф. Абдусаломова

Студент

Международная исламская академия

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: религиозный туризм, паломнический туризм, религиозно-экскурсионный туризм, туристическая инфраструктура, концепция развития туризма, добросовестный стандарт.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы развития паломнического туризма в Узбекистане, факторы и возможности, которые на него влияют. Анализируются различные подходы к определению понятий религиозный туризм, паломнический туризм, исламский туризм. Анализируются достижения в развитии паломнического туризма в стране и выделяются задачи, которые необходимо решить.

КИРИШ

Мамлакатимизда қабул қилинган “2019 – 2025 йилларда Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш Концепцияси”да 2019 – 2025 йилларда туризм соҳасини ривожлантиришда туризмни миллий иқтисодиётнинг стратегик соҳасига айлантириш, туристик хизматларни диверсификациялаш ва сифатини ошириш ҳамда туристик инфратузилмани, шу жумладан, хорижий сармояларни жалб қилиш ва самарали реклама-маркетинг ишларини олиб бориш эвазига такомиллаштириш орқали эришиш вазифаси кўйилди.

Ўзбекистон зиёрат туризми учун қулай манзил ҳисобланади. Ислом оламида машҳур кўплаб уламолар юртимизда яшаб ижод қилган. Шу билан бирга, мамлакатимизда бошқа динларга эътиқод қилувчилар учун ҳам азиз бўлган тарихий қадамжолар бор. Ислом дунёсининг энг қимматбаҳо Куръони карим намуналаридан бири – Халифа Усмон Куръон китоби сақланувчи Ҳазрати Имом мажмуаси, буюк ислом имоми Муҳаммад Ал-Бухорий мақбараси, Нақшбандия тариқати издошлари мақбаралари ва шу каби кўплаб бошқа диний

марказлар мавжуд. Бундай тарихий ва муқаддас қадамжоларга зиёрат ва саёҳат қилиш учун ҳар йили дунёнинг турли бурчакларидан минглаб сайёҳлар Ўзбекистонга ташриф буюради.

АСОСИЙ ҚИСМ

2020 йил 9 декабрь куни Президент Ш.Мирзиёев раислигида туризм ва спорт соҳаларида амалга оширилаётган ишлар ҳамда келгуси йилдаги вазифалар муҳокамаси юзасидан ўтказилган йиғилишда 2021 йилда 1,7 миллион хорижий, 7,5 миллион маҳаллий сайёҳларни жалб қилиш, туризм хизматлари экспортини 370 миллион долларга етказиш мақсади қўйилди. Бу борада энг катта манба, аввало, зиёрат туризмидир. Юртимизда ислом динига оид кўплаб зиёратгоҳлар, яҳудийлик, буддавийлик ёдгорликлари бор. Бу имкониятдан фойдаланиб, 700 минг зиёратчини жалб қилиш ва 130 миллион долларлик хизматлар экспортини таъминлаш мумкинлиги таъкидланди [https://president.uz/uz/lists/view/3999].

Ўзбекистонда туризмнинг барча турларини ривожлантириш имкониятлари юқорилиги мутахассислар томонидан таъкидланмоқда. Шу билан бирга туризм соҳасидаги мутахассислар томонидан диний туризм, зиёрат туризми тушунчалари, уларнинг таркиби бўйича яқдиллик мавжуд эмас. Кўпчилик мутахассисларнинг фикрига кўра, диний туризм бу - ўзи яшаш ҳудудидан ташқарида жойлашган муқаддас жойлар ва диний марказларга саёҳат қилувчи туристлар эҳтиёжини қондириш ва уларга хизмат кўрсатиш билан боғлиқ фаолият туридир [Христов Т.Т., 2]. Унинг таркибига зиёрат туризми, диний-экскурсия туризми ва диний илмий туризм киритилади. Бунга боғлиқ ҳолда ўз яшаш ҳудудидан бир йилдан кўп бўлмаган муддатга, турли хил диний марказлар ва муқаддас жойларни кўриш, маълум ибодат талабларини бажариш, динни, диний манбаларни ўрганиш мақсадида саёҳат қилувчи шахслар диний мақсад билан саёҳат қилувчи турист деб аталади. Зиёрат – кишиларнинг муқаддас жойларга ташриф буюриш ва у ерларда маълум амалларни амалга оширишдан иборат, зиёрат туризми эса зиёрат қилиш учун саёҳат қилувчиларга хизмат кўрсатишга йўналтирилган фаолият туридир.

Диний экскурсия туризми диний марказларга саёҳат қилишни ўз ичига олади, бу ерда сайёҳлар диний обидаларни, музейларни кўриши, диний тадбирларда қатнашиши мумкин. Ушбу турдаги туризм илмий туризм билан ҳам чамбарчас боғлиқ. Олимлар мавжуд диний марказларга, бой диний анъаналарга эга бўлган мамлакатларга мамлакатлар ва минтақаларга ташриф буюриб, диний мерос - қўлёзмалар, диний меъморчилик объектларини ўрганадилар.

Қатор муаллифларнинг фикрига кўра, мусулмонларнинг ер юзи бўйлаб турли мақсадларда, диний ибодатларни адо этиш (ҳаж ва умра), ризқ излаш ва умуман бошқа сабаблари билан саёҳат қилиши туризм соҳасида ўзига хос ёндашув ва стандартларга асос солинишига сабабчи бўлди.

Шу ўринда туризм мутахассислари мусулмонларнинг диний талабларидан чиқмаган ҳолда ҳар қандай сабаб билан саёҳат қилишларини барча учун бирдай тушунарли бўлиши учун қандай номланиши устида фикрлар билдирганликларини таъкидлаш лозим. Зиёрат туризми, Исломий туризм, диний туризм, шаръий туризм, ҳалол туризм каби тақлиф этилган атамаларнинг муаммоли жиҳатлари бўлганлиги сабабли, баҳс ва мунозара, диний соҳа ва туризм мутахассисларининг фикрларидан келиб чиқиб Muslim-friendly travel (мусулмонлар учун қулай туризм) атамаси маъқул кўрилган [Холхўжаев С., 3].

Ислом туризм маркази ислом туризмга шундай таъриф берган: саёҳат давомида ислом қоидаларига амал қилинган ҳолда амалга оширилган ҳар қандай ҳодиса, учрашув, зиёрат ислом туризми деб аталади. Шунингдек, ушбу марказнинг таърифига кўра, ислом туризми йўналишлари сифатида қуйидагилар белгилаб берилган:

- турли йўналишларда саёҳат қилувчи мусулмонлар;
- мусулмон мамлакатларига саёҳат қилувчи мусулмонлар;
- ислом тамойилларига амал қилган ҳолда саёҳат қилиш;
- ислом меросини ўрганиш учун саёҳат қилувчи мусулмонлар;
- ислом меросини ўрганиш учун саёҳат қилувчи мусулмон бўлмаганлар.

Шуни таъкидлаш керакки, мамлакатимизда зиёрат туризмнинг санаб ўтилган барча йўналишларини ривожлантириш учун имконият мавжуд. Тарихий ва муқаддас қадамжоларга зиёрат ва саёҳат қилиш учун ҳар йили дунёнинг турли бурчакларидан минглаб сайёҳлар Ўзбекистонга ташриф буюради.

Таъкидлаш жоизки, Ўзбекистоннинг зиёрат туризми йўналишидаги жозибасини ошириш бўйича қатор чора-тадбирлар амалга оширилган. Президентнинг 5611-сонли фармонида кўра, 2017 йилнинг 5 январь кунидан Ўзбекистоннинг маданий-тарихий ва диний-маънавий мероси ва анъаналарини ўрганиш учун ташриф буюрувчи хориж фуқароларига 2 ойгача бўлган муддат билан берилувчи Pilgrim visa жорий этилди. Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятида зиёрат туризми марказларидан бири сифатида эътироф этилиши умумий маънода мамлакатда сайёҳлик инфратузилмасини ривожлантириш ва туристлар оқимини сезиларли даражада оширишга туртки беради. Зиёрат туризми учун диний қадамжоларнинг ўзи етарли эмас. Сайёҳларни жалб қилиш учун тарғибот ишлари яхши йўлга қўйилиши, қулай виза тартиби, аэропорт, меҳмонхоналарда ибодат амалларини бажариш учун шарт-шароит бўлиши керак.

Шу билан бирга зиёрат туризми объектлари бўйича маълумотлар пакети шаклланмаганлиги, туристларнинг келаётган мамлақати, маданияти, урф-одатлари, диний қадриятлари кабиларини эътиборга олинган ҳолда тур пакетлар таснифланмаганлиги, туристларга ёрдамчи бўладиган объектлар хариталарини тайёрланмаганлиги, зиёрат туризми

инфраструктурасининг етарли даражада шаклланмаганлигини ва зиёрат туризмни ташкил этишда инновацион омиллардан фойдаланиш механизми илмий асосланмаганлигини таъкидлаш зарур.

Зиёрат туризмни ривожлантириш учун зарур инфратузилма объектлари – меҳмонхоналар тизимини ривожлантириш, меҳмонхоналар, аэропорт ва вокзалларда меҳмонларни кутиш залларининг зиёрат туризми стандартларига жавоб бериши масалаларини ҳал этиш муҳимдир.

2018-2019 йилларда мамлакатимизда бу борада қатор ишлар амалга оширилди. Натижада, юртимизга ташриф буюраётган хорижий сайёҳлар сони ошди. Маълумотларга кўра, 2019 йилда мамлакатимизга келган хорижлик меҳмонлар 6,7 миллион нафарни ташкил этган. Бу 2018 йилнинг шу даври билан таққослаганда 126,2 %ни ташкил этган. Президент Шавкат Мирзиёевнинг 2018 йил 3 февралдаги «Ўзбекистон Республикаси туризм салоҳиятини ривожлантириш учун қулай шароитлар яратиш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида»ги фармонида мувофиқ, Индонезия, Малайзия, Сингапур, Туркия, Жанубий Корея, Япония ва Исроил давлатлари фуқаролари учун визасиз режим ва 39 мамлакатдан келадиган сайёҳларга соддалаштирилган виза тартиби жорий қилинди. Бугунги кунда Ўзбекистонда 86 мамлакат фуқароларига кириш визаларининг соддалаштирилган тартиби жорий қилинган.

Ҳалол саёҳат бўйича - Crescent Rating ташкилоти томонидан 2017 йилда тузилган рейтингда Ўзбекистон 28-поғонани эгаллаган эди. Рейтингда мамлакатимиз - хавфсиз саёҳат (100 дан 84 балл), ибодатхонага кириш эркинлиги (80), - овқатланиш имкониятлари ва кафолатлари (70) йўналишларида юқори баҳоланган. Аммо - виза (50), аэропорт имкониятлари (48,3), - оилавий таътил (44,4), яшаш шароитлари (33,2), - мусулмонлар учун имкониятлар (25), - сайёҳларнинг келиши (21,2), - коммуникация имкониятлари (19) йўналишларида эса ўрта ва қуйи поғоналарни эгаллади. 2018 йилда рейтингда қуйи даражада баҳоланган, кам ривожланган йўналишларни яхшилашга эътибор қаратилди. Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси - Crescent Rating ташкилоти билан ҳамкорликда мамлакатимизда зиёрат туризмни ривожлантириш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқди. Ушбу тавсиялар асосида халқаро аэропортларда ибодат амалларини бажариш учун зарур шароитлар яратилди. Малайзиянинг MS 2610:2015 - Muslim friendly hospitality services. Requirements стандарти бўйича мамлакатимизда - Oz DSt:2018 Туризм хизматлари. Мусулмон меҳмондўстлиги. Талаблар стандарти лойиҳаси ишлаб чиқилди. Зиёрат туризми соҳасидаги энг муҳим воқеалардан бири юртимизда илк бор - ҳалол стандарти жорий этилди.

2019 йилда Ўзбекистоннинг халқаро зиёрат туризми рейтинги “Global Muslim Travel Index” даги мавқеи 10 та пунктга кўтарилиб, мамлакатимиз 22 ўринни эгаллади. Шунингдек,

туризм хавфсизлиги даражаси ва бағрикенглик кўрсаткичи бўйича Ислон Ҳамкорлик Ташкилотига аъзо мамлакатлари ўртасида биринчи ўнталикка кирди [Туризм в Узбекистане 2019 год, 4].

ХУЛОСА

Мамлакатимизда зиёрат туризмини ривожлантириш бўйича салмоқли ишлар қилинди. Соҳада ҳал қилиниши зарур бўлган биринчи навбатдаги муаммолар ечилди. Зиёрат туризмини ривожлантириш учун зарур инфратузилма объектлари – меҳмонхоналар тизимини ривожлантириш, меҳмонхоналар, аэропорт ва вокзалларда меҳмонларни кутиш залларининг зиёрат туризми стандартларига жавоб бериши масалаларини ҳал этиш зарур. Шу нуқтаи назардан, Ўзбекистонда зиёрат туризмини ривожлантириш омилларидан бўлган ахборот ресурсларини жамлаш, мамлакатда мавжуд маънавий ва моддий бойликлар тавсифини умумлаштириш, зиёрат туризми бўйича тўлиқ маълумот берувчи интеграцион электрон платформани яратиш илмий ва амалий аҳамиятга эгадир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. <https://president.uz/uz/lists/view/3999>
2. Христов Т.Т. Религиозный туризм: учебное пособие. Москва: Издательский центр "Академия", 2005. 288 с.
3. Холхўжаев С. Зиёрат туризми, Ислоний туризм, диний туризм, шаръий туризм ва ҳалол туризм? Қай бир атама тўғри? <https://azon.uz/content/views/ziyosat-turizmi-islomiy-turizm-diniy-tur>
4. Туризм в Узбекистане 2019 год.
<http://cloud.uzbektourism.uz/uzbektourism/downloads/fil-es/Book-curved.pdf>